

L'avaluació en un centre d'autoaprenentatge

En aquest article, l'autora tracta aspectes relatius a l'avaluació i a l'autoavaluació, les seves característiques i els seus referents i remarca la importància de la retroalimentació, utilitzant com a punts de referència el projecte europeu Dialang i el document 'Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Common European Framework of reference - Draft 2 of a Framework proposal - Strasbourg 1996'.

**Què entenem per avaluació?
Característiques, fases i finalitats**

L'avaluació és un conjunt d'accions encaminades a recollir de manera sistemàtica una sèrie de dades sobre una persona, una situació o un fenomen amb la finalitat d'emetre un judici valoratiu i prendre decisions. L'avaluació ha de formar part del procés d'ensenyament-aprenentatge, i en el context d'un centre d'autoaprenentatge ha de considerar-se un dels principals components de l'acció educativa. Això comporta que la informació recollida hagi de resultar útil no només a l'alumnat, sinó també al mateix centre i al seu professorat de suport, que haurà d'adequar els materials a les necessitats detectades. L'avaluació entesa com a recollida sistemàtica de dades s'allunya de la concepció limitada que equipara avaluació a exàmens.

L'avaluació ha de ser *contínua*, perquè es dona en totes les fases del procés d'aprenentatge; *sistemàtica*, perquè no es redueix a accions puntuals; *global*, perquè ens ha de remetre a la finalitat i als objectius del procés d'aprenentatge; *integradora*, perquè ha de considerar els diferents continguts, i *individualitzada*, perquè cal considerar el punt de partida de cada alumne/usuari i també la seva diversitat.

Hi ha tres fases o moments clau en l'avaluació. En cada moment, la finalitat o finalitats de l'avaluació poden ser diferents: *l'avaluació inicial* es fa a l'inici d'un període d'aprenentatge i té com a objectiu conèixer la situació de partida de cada alumne o alumna; *l'avaluació formativa* es fa al llarg d'un període d'aprenentatge i té com a objectiu no només ajudar l'alumne a ser conscient d'on es troba i a detectar les seves dificultats i necessitats, sinó també aportar informació al professor o la professora sobre la idoneïtat de les activitats programades i la seva intervenció pedagògica; *l'avaluació sumativa* es fa al final d'un període d'aprenentatge, dona informació sobre les capacitats assolides pels alumnes al final del període i permet emetre una qualificació, alhora que serveix a l'equip de professors per reflexionar sobre la funcionalitat de la seva pròpia tasca.

Aquestes tres fases no són excloents ni segueixen una seqüència cronològica estricta, sinó que s'integren en tots els moments amb diferents finalitats.

Què és l'autoavaluació?

L'autoavaluació és l'avaluació portada a terme pels mateixos alumnes del seu progrés i de les seves dificultats. Comparteix les característiques, fases i finalitats de l'avaluació i aporta un seguit d'elements que afavoreixen el procés d'aprenentatge:

- suposa una participació més activa de l'alumne en el seu procés d'aprenentatge,
- fomenta la consciència sobre el mateix fet d'aprendre i el que és aprendre una llengua,
- constitueix una eina de reflexió que condueix a millors resultats en el procés d'aprenentatge,
- fomenta l'esperit crític i forneix l'alumne de criteris que li permeten valorar en quin punt del procés es troba, quines dificultats té i què ha de fer per superar-les,
- desenvolupa l'autonomia de l'aprenent.

En un centre d'autoaprenentatge, l'autoavaluació i els seus resultats, als quals ens referirem més endavant amb el terme retroalimentació (en anglès *feedback*) es converteixen en l'eix que dirigeix l'aprenentatge.

Sigui quin sigui el marc en el qual es porti a terme l'avaluació i l'autoavaluació, tant si es tracta d'una aula convencional com d'un centre d'autoaprenentatge, els referents han d'ésser explícits i homogenis. En el context europeu, aquesta preocupació s'ha plasmat en els darrers anys en la publicació del *Llibre blanc de la Comissió Europea* (1995) i en la publicació del document citat més amunt, al qual hom es refereix com a *Framework* (1996) i al qual ens referirem en català com al marc de referència. Aquests documents incorporen el treball realitzat des de la seva creació pel Consell d'Europa pel que fa a l'aprenentatge de llengües i aprofundeixen en tot allò que comporta l'aprenentatge d'una llengua que es consideri un instrument de comunicació, alhora que integren les investigacions fetes arreu del món a partir del treball de Canale i Swain (1980), Bachman (1991), Bachman i Palmer (1996).

Actualment, en el món de l'avaluació, quan es parla de *constructe a avaluar* és habitual referir-se al model Bachman, que fa referència a la conceptualització del que s'entén per competència lingüística comunicativa, que integra els elements que constitueixen la competència lingüística, la competència estratègica i els mecanismes psicofisiològics. Hi ha un consens ampli entre els especialistes a considerar el model Bachman (1991) com la nova ortodòxia, encara que sovint s'hi aportin canvis o s'hi proposin modificacions. Aquesta nova ortodòxia s'harmonitza perfectament amb les propostes del marc de referència del Consell d'Europa.

Pel que fa als nivells i a l'intent d'homogeneïtzar els diferents graus de domini d'una llengua, el Consell d'Europa ha publicat els nivells bàsic, lliandar i avançat (Waystage, Threshold, Vantage). Aquests nivells són utilitzats com a referència per institucions públiques i privades i per altres organismes, com ara ALTE (Association of Language Testers in Europe) i formen part de la proposta de nivells de referència comuns dins del marc de referència:

Usuari amb domini de la llengua: C2, C1

Usuari independent: B2 avançat, B1 lliandar

Usuari bàsic: A2 bàsic, A1

Aquests nivells tenen com a característica principal el fet que parteixen de la descripció del que pot fer un aprenent amb la llengua objecte d'estudi i no de la descripció dels elements formals de la llengua. Citem com a exemple la definició de capacitats globals d'un usuari amb domini de la llengua (nivell C2 del

**Els referents
de l'avaluació:
models de llengua,
marcs teòrics i nivells**

Consell d'Europa) i d'un usuari independent (nivell B1 llindar del Consell d'Europa):

Usuari amb domini de la llengua: C2

Pot entendre amb facilitat quasi tot el que sent o llegeix. Pot resumir informació de diferents fonts, parlades i escrites, reconstruint arguments i relats en una presentació coherent. Pot expressar-se espontàniament, de forma molt fluida i precisa, diferenciant subtileses de significat fins i tot en situacions més complexes

Usuari independent: B1 llindar

Pot comprendre els punts principals de l'*input* estàndard en situacions familiars amb les quals normalment es troba a la feina, a l'escola, en temps de lleure, etc. Pot resoldre la major part de les situacions en què es pot trobar quan viatja a una zona on es parla la llengua. Pot produir textos simples i ben cohesionats sobre temes que li són familiars o que són d'interès personal. Pot descriure experiències i esdeveniments, somnis, esperances i ambicions i donar raons i explicacions breus sobre opinions i plans.

La retroalimentació i la presa de consciència de l'alumne

Entenem com a retroalimentació la informació que rep l'alumne sobre els resultats de les activitats avaluatives o d'autoavaluació que realitza. L'aprenent autodirigit o autònom no neix, es fa. En un centre d'autoaprenentatge, on els materials i els tutors ajuden al procés d'aprendre a aprendre, la retroalimentació és un dels elements que més pot contribuir a la presa de consciència de l'alumne. I cal insistir en aquest punt que no ens referim només a la clau de respostes o als resultats numèrics, sinó a un tipus d'informació que permeti conduir l'alumne cap a una major conscienciació del seu procés d'aprenentatge. La retroalimentació externa, fruit de l'avaluació, com a contrapunt de la retroalimentació interna, fruit de l'autoavaluació, ajudarà a fer el treball en un centre d'autoaprenentatge significatiu i, per tant, profitós. En aquest punt es podrà afirmar que l'avaluació té un efecte de rebot positiu perquè contribueix a una millora del procés d'aprenentatge. A l'hora de donar als alumnes eines suficients per a la retroalimentació, és important:

- el moment en què es dona i amb quina periodicitat,
- l'objectivitat,
- la rellevància en el context,
- la claredat, la concreció, el detall,
- el fet que sigui positiva.

El projecte Dialang <http://www.jyu.fi/DIALANG/>

El projecte europeu Dialang, que compta amb fons del programa Sócrates-Lingua acció D, exemplifica en molts aspectes el que s'ha dit fins ara tant pel que fa a l'avaluació com a l'autoavaluació i a la retroalimentació. El projecte té com a principal objectiu el desenvolupament d'instruments d'avaluació diagnòstica en les 14 llengües oficials a Europa, a més de l'irlandès, l'islandès i el noruec. Els materials cobreixen els sis nivells descrits més amunt (A1 → C2) i incorporen els avenços de la tecnologia de la informació, ja que, en la seva versió final, els usuaris del sistema podran accedir a les diferents proves (comprensió oral, comprensió escrita, expressió oral, expressió escrita, vocabulari i estructures gramaticals) mitjançant Internet. S'ha previst que cada usuari del sistema rebi del servidor un seguit de proves elaborat a mida de les seves necessitats. El nucli coordinador del projecte és al Centre d'Estudis de Lingüística Aplicada de la Universitat de Jyväskylä, a Finlàndia.

El projecte Dialang ha desenvolupat tot un dispositiu avaluatiu que inclou especificacions detallades elaborades a partir del marc de referència del Consell d'Europa, on es concreta el model de llengua a avaluar i els diferents nivells de dificultat per a cada destresa. En les especificacions s'inclou el nombre d'ítems, els criteris de selecció de textos i de tasques i tot un seguit d'estadis a seguir abans d'arribar a la versió final. Això garanteix uns referents comuns a totes les llengües i un procés d'elaboració que generi proves vàlides i fiables.

A més de l'elaboració d'ítems, que com s'ha dit en l'apartat anterior segueix unes pautes molt ben delimitades, el projecte ofereix com a novetat el fet de fer la prova de nivell inicial per entrar en el sistema a partir de l'autoavaluació del mateix alumne. L'alumne selecciona les afirmacions que millor descriuen el seu domini de la llengua d'entre un seguit d'afirmacions que anomenarem «barems per a l'autoavaluació», que són primer globals per a cada destresa, com ara els de l'exemple següent:

Usuari independent: B1 lllindar - Comprensió oral

Puc comprendre els punts principals de discurs oral estàndard sobre temes que em són familiars amb els quals em trobo habitualment a la feina, a l'escola i en temps de lleure, etc. Puc comprendre el missatge principal de molts programes de ràdio o de televisió sobre fets corrents o sobre temes d'interès personal o professional quan el ritme és relativament lent i clar

i que més endavant són específics de les diferents microdestreses. Pel que fa a la comprensió oral, per exemple, s'exposa l'alumne, que dins el sistema Dialang s'anomena «client», a un seguit d'afirmacions segons les microdestreses següents:

Comprensió oral: comprensió oral global

comprensió oral com a oient

comprensió oral d'anuncis i instruccions

comprensió oral d'enregistraments i de mitjans de comunicació

comprensió de pel·lícules i de televisió

Aquestes afirmacions també provenen dels descriptors dels diferents nivells de cada destresa i microdestresa del Consell d'Europa i l'adaptació l'ha portat a terme l'equip d'autoavaluació i retroalimentació del projecte.

El client pot accedir a aquests barems d'autoavaluació en qualsevol de les 14 llengües del sistema, sigui quina sigui la llengua objecte d'avaluació. La traducció dels barems de l'anglès a la resta de llengües s'ha portat a terme sota la supervisió estricta de l'equip que ha elaborat els barems, i ha estat una tasca considerable, atès que encara que el client no arribi a veure mai tots els barems, n'hi ha 144 en total. La selecció dels barems als quals s'exposarà el client és fruit de la calibració estadística de la dificultat de cadascun i està encara en fase experimental.

Un cop el client s'ha autoassignat un nivell, a partir dels barems d'autoavaluació, i un cop ha respost els diferents ítems, el sistema li ofereix un seguit d'opcions de retroalimentació. A part de la puntuació final i de la clau de respostes corresponent, el client pot veure el nivell que se li ha assignat i comprovar fins a quin punt la seva autoavaluació coincideix amb el resultat de les diferents proves. Perquè pugui veure el context en què es troba, se li ofereix el nivell immediatament inferior i l'immediatament superior, i perquè tingui informació per millorar se li fa un seguit de suggeriments (vegeu el quadre 1, pàg. 40).

A més a més, el client pot accedir a diferents pantalles on pot trobar reflexions sobre què fa que un autoaprenent sobrevalori o infravalori els seus coneixements lingüístics.

El projecte Dialang ens aporta un model de rigor en avaluació diagnòstica i en

Quadre 1. Retroalimentació comprensió oral

Nivell	Tipus de discurs	Comprensió	Condicions i limitacions
A2	<ul style="list-style-type: none"> • Expressions i frases simples sobre coses que són importants per a l'alumne. • Converses i discussions simples i quotidianes. • Esdeveniments usuals en els mitjans de comunicació. • Exemples: missatges, intercanvis rutinaris, TV i ràdio, indicacions... 	<ul style="list-style-type: none"> • Llenguatge diari usual. • El tema de discussió. • El punt principal. • Suficient per seguir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Discurs clar i a poca velocitat. • Requerirà l'ajut d'interlocutors que col·laborin i/o imatges • A vegades demanarà repeticions o reformulacions.
B1	<ul style="list-style-type: none"> • Discurs sobre temes familiars i informació factual. • Converses i discussions habituals. • Programes en els mitjans de comunicació i pel·lícules. • Exemples: instruccions, conferències curtes i xerrades. 	<ul style="list-style-type: none"> • El significat d'algunes paraules desconegudes, tot fent hipòtesis. • Significat general i detalls específics. 	<ul style="list-style-type: none"> • Discurs estàndard clar. • Requerirà l'ajut d'acció i d'elements visuals. • Demanarà a vegades que li repeteixin una paraula o una frase.
B2	<ul style="list-style-type: none"> • Tot tipus de discurs sobre temes familiars. • Conferències, programes en els mitjans de comunicació i pel·lícules. • Exemples: discussions tècniques, reportatges, entrevistes en directe... 	<ul style="list-style-type: none"> • Llenguatge complex. • Idees principals i informació específica. • Actituds i punts de vista dels parlants. 	<ul style="list-style-type: none"> • Llenguatge estàndard i a voltes amb ús col·loquial, fins i tot en contextos sorollosos.

Com passar al nivell B2?

Els suggeriments següents poden ajudar-te a progressar cap al nivell B2:

- Incrementa el tipus i la gamma de textos que escoltes, incloent-hi usos no estàndard de la llengua.
- Acostuma't a veure pel·lícules subtítolades. Els subtítols, tant si són en la teva llengua materna com en la llengua que estudies, són útils.
- Escolta programes de ràdio en <llengua> que t'agradin.
- Enregistra programes de televisió o de ràdio i escolta'ls més d'una vegada, intenta entendre què diuen i concentra't en diferents aspectes cada vegada, i utilitza, si cal, un diccionari.

autoavaluació, alhora que ofereix punts de referència clars per elaborar proves amb la retroalimentació corresponent. A més a més, és un exemple de la utilització de les tecnologies de la informació en la construcció d'un centre d'avaluació i autoavaluació virtual.

Reflexions finals i conclusions

El terme avaluació, present en el títol i naturalment en els diferents apartats d'aquesta presentació, ens ha portat a reflexionar sobre els referents de la docència i de la mateixa avaluació i sobre la seva incidència en el procés d'aprenentatge. Aquesta reflexió ha d'acompanyar qualsevol disseny avaluatiu, en el benentès que només així es generarà un efecte de rebot positiu i es podran observar millores en els resultats i en el procés d'aprenentatge.

El projecte descrit, tractant-se d'un projecte d'avaluació diagnòstica centrat en la millora del procés d'aprenentatge de l'aprenent, mostra la cara amable de l'avaluació no competitiva. Cal no oblidar l'altra cara de l'avaluació, per desgràcia molt més usual, amb els seus efectes perversos i el seu efecte de rebot negatiu: la reducció del constructe a una llista de punts gramaticals que són els que «sortiran a l'examen». Aquesta cara poc amable és possiblement la que és més familiar a molts dels assessors dels centres d'autoaprenentatge de català. El repte d'aquests professors és aconseguir millors aprenents, «aprenents per sempre», aprenents que entenguin que aprendre una llengua és un procés llarg i enriquidor que durarà tota la vida.

Què podem fer per ajudar els usuaris dels centres d'autoaprenentatge a esdevenir millors aprenents? Quins instruments poden ajudar a relacionar avaluació i

aprenentatge? En els centres hi ha itineraris que partint de la reflexió o de les respostes a diferents exercicis guien els que els utilitzen cap a la millora. També hi ha fitxes amb consells i suggeriments. Caldria veure fins a quin punt aquests consells i suggeriments poden integrar-se als resultats de l'avaluació i de l'autoavaluació, per tal que siguin més significatius per als usuaris. Un altre aspecte molt important, que haurà d'incorporar-se de mica en mica als centres, és la descripció clara dels objectius d'aprenentatge i d'avaluació, en les diferents destreses i per als diferents nivells. Els nivells d'aprenentatge han de deixar de relacionar-se amb nivells i escales formals i acostar-se més a l'ús que els aprenents fan de la llengua. En aquest aspecte models com el de Dialang, que ara semblen tan llunyans, poden resultar especialment interessants.

BACHMAN, L. (1991). *Fundamental Considerations in Language Testing*. Oxford University Press.

BACHMAN, L.; PALMER, A. (1996). *Language Testing in Practice: designing and developing language tests*. Oxford University Press.

CANALE, M.; SWAIN, M. (1980). *Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing*. *Applied Linguistics* I, 1:47

Enseñar y aprender: hacia la sociedad del conocimiento. Libro Blanco. Comisión Europea (1995)

Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Common European Framework of reference - Draft 2 of a Framework proposal - Strasbourg 1996.

Aquest article és un resum de la conferència feta en el marc de la V Trobada de Centres d'Autoaprenentatge de Català.

Bibliografia

Nota

